

Geloof, hoop en liefde

Pasen wordt dit jaar gevierd in de schaduw van een virus dat tot bezinning leidt. De christelijke visies op de hand van God lopen sterk uiteen.

Gerry van der List

Kerstmis is het christelijke feest dat de warmste gevoelens losmaakt. Maar in theologisch opzicht telt Pasen zwaarder. Dan wordt herdacht dat Jezus is opgestaan uit de dood, drie dagen nadat hij zijn leven gaf aan het kruis. De Vlaamse priester-dichter Guido Gezelle bracht in het gedicht 'Pasen' onder woorden tot welke jubelstemming deze verrijzenis aanleiding geeft: 'Hallelujah,/ 't jok is af/ van de dood en/ van het graf!'

Maar veel gejubeld wordt er dit jaar niet. Alles in de wereld, dus ook het hoogfeest van Pasen, voltrekt zich in de schaduw van het coronavirus. 'Het heeft ons leven overgenomen en alles gevuld met een oorverdovende stilte en een troosteloze leegte, die alles verlamt,' zei paus Franciscus twee weken geleden op een verlaten Sint-Pietersplein in Rome.

De oorverdovende stilte nodigt uit tot bezinning. Velen vragen zich af of uit de voortwoedende pandemie lessen getrokken kunnen en moeten worden. Over de economische orde bijvoorbeeld, de omgang met dier en natuur, de relatie tot de

medemens. In christelijke kring komt daarbij de vraag of God iets wil zeggen.

In de seculiere media klinkt het christelijke geluid niet goed door. In de talkshows op televisie schuift praktisch nooit een priester of dominee aan. Een extra reden voor *Elsevier Weekblad* om vijf prominente geestelijken te vragen naar hun visie op de betekenis van geloof, kerk en Pasen in deze benarde tijd.

In het bijzonder de opvattingen over de hand van God lopen sterk uiteen. Zo ziet de orthodoxe dominee Rinie van Reenen corona als een straf van God en een indicatie van het snel naderende einde der tijden. De remonstrantse predikant en theoloog Claartje Kruijff daarentegen meent dat we beter kunnen zwijgen over mogelijke bedoelingen van God.

Wel, zo zegt Kruijff, kunnen we troost en inspiratie putten uit de Bijbel. De Heilige Schrift biedt inderdaad, ook voor ongelovigen, prachtige verhalen en teksten. Zoals de wijsheid in de eerste brief aan de Korintiërs: 'Ons resten geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de grootste daarvan is de liefde.'

Frank Reijer

Mirjam Kollenstaart-Muis

'Pasen blijft een hoogfeest dat hoop en uitzicht biedt'

Mirjam Kollenstaart-Muis, predikant in de Gereformeerde Kerk Ottoland (42): 'Mijn gemeente bevindt zich in de Alblasserwaard, op de Biblebelt. Hier is meer ruimte dan in de grote stad, waar het mensen moeilijker valt afstand te bewaren. Ons leven is natuurlijk wel ontregeld, maar ik ben bevoorrecht. Mijn man, ook predikant, en ik hebben vijf kinderen, maar gelukkig hebben we in en om het huis genoeg ruimte. We zitten elkaar niet in de weg. Bovendien zijn we allen gezond.'

'Het mooie van deze nare tijd is dat je terug moet naar de kern van je geloof. Het is altijd de bedoeling om je in de weken voor Pasen te bezinnen en je extra te richten op God. Normaal komt daar helaas weinig van terecht. Ik heb het dan drukker dan ooit. Nu word je als het ware gedwongen te onthaasten.'

'Ik houd mijn diensten online. Dat is behelpen. Je mist het samenzijn. Maar in deze tijd is het niet steeds mogelijk om vast te houden aan traditionele vormen en rituelen.'

'Mijn vieringen online zijn geen kopie van een gewone dienst. Ik wil geen "kerkje spelen", zoals ik dat noem. Mijn diensten bevatten nu bijbellezing, verkondiging en gebed, afgewisseld door pianomuziek. Het is allemaal minder persoonlijk. Maar door internet neemt het gevoel van verbondenheid met de wereldkerk toe.'

'Ik kijk nooit televisie. Niet uit principe, maar omdat ik er geen tijd voor heb. Dus ik kan niet beoordelen of het kerkelijk geluid daar ontbreekt. Maar het gaat erom dat we er zijn voor de mensen. Dat we ervoor zorgen dat ze niet vereenzamen, dat voedselbanken worden voorzien. Wanneer iemand op sterven ligt, zou ik hem van nabij willen bijstaan. Ik denk dat ik dat dan ook zou doen – met de nodige voorzorgsmaatregelen uiteraard. Ik neem dan een risico, dat realiseer ik me wel.'

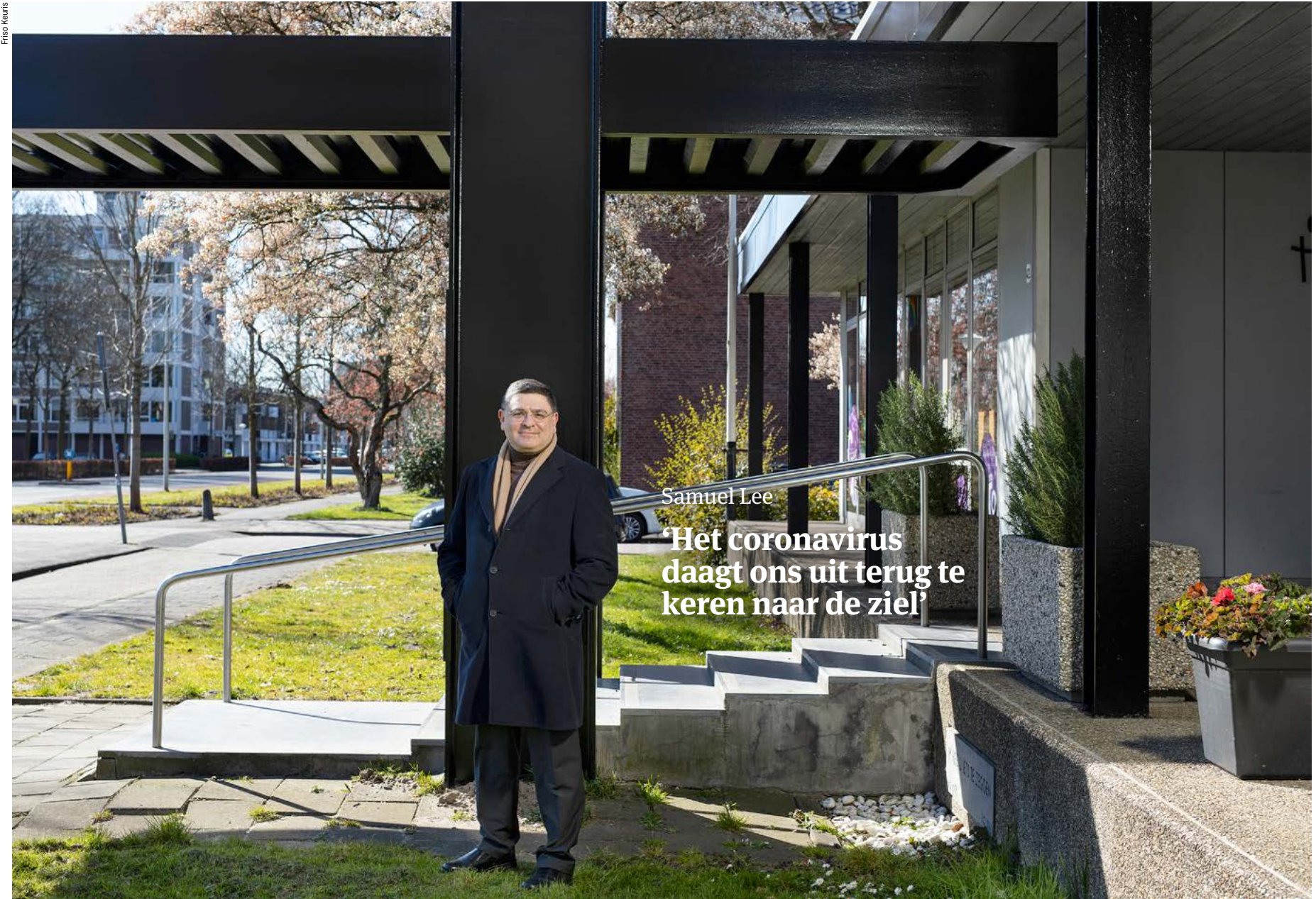
'Mijn gereformeerde gemeente is niet van de zware snit. Maar toen ik een tatoeage op mijn pols had laten zetten en tijdens de dienst mijn armen strekte voor de zegen, zag ik verschrikte gezichten in de kerk. Maar ik heb er een verhaal bij. Ik ben een tijd depressief geweest, ik was op zoek naar mezelf. Totdat ik houvast vond bij Jezus. Daarom staan nu op mijn pols de drie spijkers waarmee hij gekruisigd is, met het kruis dat prikkeldraad doorboort. Die tattoo staat symbool voor de vrijheid die ik door het geloof heb verworven.'

'Dat Jezus voor ons is gestorven en is opgestaan, vieren we met Pasen. De beleving zal dit jaar anders zijn. Maar het blijft een hoogfeest dat hoop en uitzicht biedt op een nieuw begin. Juist daarnaar bestaat nu een groot verlangen.'

Antoine Bodar
**‘We zijn in
 Gods hand.
 Gaan we
 dood, dan
 gaan we dood’**

Marin Dijkster/Lumen Photo

Samuel Lee
**‘Het coronavirus
 daagt ons uit terug te
 keren naar de ziel’**

Frisc Keuris

Antoine Bodar, priester, woonachtig in het priestercollege Santa Maria dell’Anima in Rome (75): ‘Met mij gaat het goed. Wij zitten in ons huis niet op elkaars lip en de stemming is monter. Vindt u dat vreemd? Ja, het is bij mij zo dat naarmate de omstandigheden slechter zijn, ik sterker het gevoel heb van: pak aan. Ik herinner u aan het woord van Maarten Luther: “Als ik wist dat morgen de wereld zou vergaan, dan zou ik vandaag een appelboompje planten.”

‘Wel is het zo dat de priesters hier zich nu minder geïnspireerd voelen om hard te studeren en werken. Dit geldt ook voor mij. We kunnen niet gezamenlijk de eucharistie vieren en mogen ons alleen buiten ons college begeven met een formulier waarop de reden staat. Maar wij wisten al lang dat wij midden in het leven door de dood omgeven zijn. *Media vita in morte sumus.*

‘De Italianen reageren vrij gelaten. Er heerst geen paniek. De paus doet zijn best. Hij beschikt over een hoge mate van vaderlijkheid. Het gevoel van saamhorigheid is in Italië zeker gegroeid door de uitbraak van het coronavirus. Ik heb de indruk dat dit ook in Nederland het geval is. Mensen proberen elkaar te troosten. Ik heb het vaderland weleens minder liefgehad. Een duidelijk verschil is dat hier in Italië continu priesters op televisie verschijnen. In de gesecu-

lariseerde media in Nederland ontbreekt de godsdienst helemaal. Er bestaat daar een vrees voor geestelijken.

‘Ik zie het virus niet als straf. De God van het Oude Testament is inderdaad een God van vrees en wrake. Maar katholieken lezen het Oude Testament door de ogen van Jezus en kennen een barmhartige God. Wel kan de crisis worden beschouwd als een uitnodiging van God om na te denken over ons leven. Hij heeft ons een vrije wil gegeven. Deze rampspoed hebben wij over onszelf afgeroepen. We hebben ons afgewend van God, respecteren Zijn schepping niet meer en zijn vervallen in decadentie. Dat er wachtlijsten zijn van kinderen die van geslacht willen veranderen, zich willen laten “ombouwen”, vind ik daar een duidelijk voorbeeld van.

‘De pandemie kan ernstige gevolgen hebben. Zo zullen er wellicht weer zondebokken worden aangewezen, zoals de Joden ten tijde van de pest. Maar de pandemie kan ons tegelijkertijd leren onszelf niet zo in het middelpunt te plaatsen en de zaken wat belangrijker te zien. In Santa Maria dell’Anima beseffen we dat ons hetzelfde kan gebeuren als de talrijke priesters die in Lombardije zijn gestorven. Maar we zijn allen in Gods hand. Gaan we dood, dan gaan we dood. De boodschap van Jezus is: vreest niet.’

Samuel Lee, Theoloog des Vaderlands en migrantenpastor in Amsterdam (49): ‘Pasen laat zien dat God met ons is in ons lijden. Het is het feest van de opstanding. Ik, als christen, geloof dat Jezus is opgestaan. Maar ook wie dit een mythe vindt, moet inzien hoe mooi het verhaal is over de redder die lijdt met ons en voor ons. Het bevat een positieve gedachte: het zal goedkomen. We zien dat de natuur opstaat door het coronavirus. De natuur leeft weer. Dat geeft me kracht. Nu mij de titel “Theoloog des Vaderlands” is

toegekend, voel ik toch een extra verantwoordelijkheid.

‘Het virus probeert ons iets te vertellen. Het daagt ons uit terug te keren naar de ziel, naar de kern, naar God. We zien in dat het leven niet draait om geld, om cijfers, om profijt. Wat telt, is medemenselijkheid. God is niet voor niets *mens* geworden.

‘Het virus daagt ook religie uit. Het leert dat we ons niet moeten wentelen in het eigen gelijk. We kunnen ons laten inspireren door andere levensbeschouwingen. Nu we elkaar geen hand mogen geven, doen

we bij ons in de gemeente bijvoorbeeld de handen bij elkaar en maken een buiging. Dit is een mooie boeddhistische gewoonte.

‘Ik behoor zelf tot een pinkstergemeente. Daar ben ik enthousiast over, maar ik zie tegelijkertijd de gevaren van de snelle groei van de pinksterbeweging op een continent als Afrika. De bekeringsdrang van de beweging gaat gepaard met een fanatisme dat tot grote spanningen leidt. We moeten juist bruggen slaan. Zelf ben ik niet rooms-katholiek, maar ik

volgde de oproep van de paus om samen het Onze Vader te bidden. Samen bidden is een vorm van betrokkenheid en verbondenheid. Het is geen hocus pocus waarvan je directe genezing moet verwachten.

‘Corona is zeker geen straf van God. Absoluut niet! In mijn beeld van God straft Hij niet. De Bijbelse plagen? De Bijbel is een oud geschrift, dat niet steeds letterlijk genomen hoeft te worden. De voorschriften uit Leviticus, zoals de spijswetten, dateren van vele eeuwen terug. Belangrijk is de Bijbel als

inspiratiebron met belangrijke wijsheid. Zoals het idee van de zevende dag waarop gerust dient te worden. Dat doet ons beseffen dat mensen rust nodig hebben, ook om tijd voor elkaar te vinden.

‘De migranten in mijn kerk zijn gevoelig voor spiritualiteit. Maar ze houden zich netjes aan de regels die nu gelden. Er zijn inderdaad pastores die tegen de gelovigen zeggen dat ze elkaar kunnen omhelzen omdat God sterker is dan corona. Man, man, denk ik dan. God heeft ons toch verstand gegeven?’

Claartje Kruijff

‘Pasen leert ons dat de dood niet het laatste woord heeft’

Claartje Kruijff, voormalig Theoloog des Vaderlands en remonstrants predikant in Naarden-Bussum (48): ‘Het zijn ongewisse tijden. Twee van mijn kinderen zaten voor hun eind-examen en die moest ik vertellen dat dit voor het eerst sinds de oorlog niet door zou gaan. De verwarring is groot. We worden op onszelf teruggeworpen, we moeten ons oefenen in geestelijke weerbaarheid. Er gebeurt

veel vreselijks en veel moois. De fysieke afstand tussen mensen is noodgedwongen toegenomen. We kunnen niet meer in de kerk samenkomen. Ik houd een dienst via YouTube. Je moet je aanpassen aan de omstandigheden. Tegelijkertijd voel ik me nabijer dan ooit. Het is een tijd van bezinning. Ik merk bijvoorbeeld dat ik vaker aan mijn overleden vader denk.

‘Bij ons aan tafel wordt nu

intenser gebeden. Zelf bid ik elke avond het Onze Vader. De tekst is heel mooi, met de gedachte dat we voor God allen gelijk zijn. Dat geeft een gevoel van solidariteit. En door de crisis beseffen we dat het ontvangen van dagelijks brood geen vanzelfsprekendheid is. Daarvoor kunnen we dankbaar zijn.

‘Bidden is een kwestie van je handen openen, je openstellen, een hartenkreet laten horen. Ik

zie mensen bij mij in de buurt op de hei lopen peinzend en mediteren. Zij voeren een innerlijk gesprek met zichzelf. Dat is ook een vorm van bidden. Veel mensen zijn geloviger dan ze denken.

‘Deze tijd noopt tot bescheidenheid. Wat weten wij nu eigenlijk? Over Gods bedoeling kunnen we beter stil zijn. Als kerk kunnen we present zijn. We kunnen een luisterend oor bieden, aandacht schenken, in gesprek gaan. Ik wil daarbij geen godsbeeld opdringen. Mijn eigen beeld van God is aan verandering onderhevig. Maar ik knoop graag aan bij verhalen uit de Bijbel. Die hebben ons veel te vertellen. Zij vormen een belangrijke bijdrage aan de Grote Conversatie die al vele eeuwen wordt gevoerd over wie we kunnen en willen zijn, over goed en kwaad. Ik verwerk in mijn preken en bij uitvaarten overigens ook gedichten. Zo heeft Vasalis het in “Er zijn dingen, die alleen het oppervlak beroeren” over het worden “bespannen met heel andre snaren”. Dat vind ik een raak beeld van deze tijd.

‘Pasen moeten we dit jaar soberder vieren. Het wordt geen groots feest. Maar de boodschap blijft overeind. Een theoloog sprak eens over de “weerlose overmacht” van Jezus. Heel treffend. Jezus was kwetsbaar en tegelijk machtig. Het verhaal van zijn opstanding biedt hoop. Het leert dat de dood niet het laatste woord heeft.’

Frise Keuris

Rinie van Reenen

‘Het coronavirus kan zeker als een straf van God worden opgevat’

Rinie van Reenen, predikant van de hersteld hervormde kerk in Oldebroek (37): ‘De afgelopen weken heb ik telefonisch contact gezocht met de oudere leden van mijn gemeente. Ik bespeurde verontrusting en verwarring, maar weinig vrees. Dat heeft inderdaad met het geloof te maken. Wij zijn ook gewone, kleine mensen. Maar er hoeft geen angst te zijn als God werkelijkheid is.

‘Dat de overheid restricties oplegt, valt te begrijpen. Wel heb ik het idee dat wetenschappers nu een gezag wordt toegekend dat alleen God toekomt. Verder lopen we het risico om elkaar gereduceerd te beschouwen als potentiële coronapatiënten. Maar de mens is meer dan een lichaam. Soms kan eenzaamheid erger zijn dan corona. Kerken hebben daar oog voor. Zij zijn als het ware ziekenhuizen voor de ziel.

‘Even had het er de schijn van dat kerk-

diensten helemaal niet meer zouden worden toegestaan. Dat zou echt te ver gaan. Gelukkig bestaat er nog de mogelijkheid met een klein gezelschap een dienst te houden. Ik was wel heel verdrietig dat de Koning en de minister-president de naam van God niet noemden in hun toespraak. Dat doet God onrecht. Zo spreken zij over de hoofden van veel christenen heen.

‘Ik ben er diep van overtuigd dat wij leven onder het bestuur van God. Dat is een vertroostende gedachte. Wij zijn niet overgeleverd aan het toeval of de medemens, maar kunnen vertrouwen op Hem. Het is duidelijk dat de problemen ons boven het hoofd groeien. Er ontglipt iets aan onze vingers. Maar God ontglipt niets.

‘God is liefdevol, wijs, eerlijk en streng. Hij kan ingrijpen in ons leven om de boodschap van de Bijbel te onderstrepen. Het coronavirus kan zeker worden opgevat als

een straf van God. Niet voor individuen, maar voor de mensheid als geheel. Waar wij, christenen, evenzeer onder vallen.

‘De zonde is een virus dat schadelijker is dan corona. Het gaat om zaken als hoogmoed, gulzigheid, egoïsme. Aanvaarding van homoseksuele relaties wijst er ook op dat de mens zich van God afwendt. Hij heeft een bepaalde orde in de wereld geschapen. Die kun je niet straffeloos ontkennen.

‘Corona is, net als de opwarming der aarde, een teken dat het einde der tijden nadert. De Bijbel geeft aan dat de geschiedenis een begin heeft en een einde. Er bestaat geen blauwdruk. Maar de wereld zal vergaan en het einde is in aantocht. Dan komt de dag des oordeels, waarop een scheiding wordt aangebracht tussen hen die God hebben erkend en hen die Hem niet hebben erkend. In dit besef zal Pasen nu alleen maar intenser worden gevierd.’